

SLOBODAN ILIĆ

Near East University, Nicosia. Department of History

POSLANICA O SEDAM DUHOVNIH STANJA (*Risāle-i Aṭvār-ı Seb‘a*) Huseina Lamekanija

Sažetak

Husein Lamekani (umro 1625), osmanski pjesnik i mistik, za sobom je ostavio i nekoliko mističnih poslanica, od kojih se jedna bavi stupnjevim (*maḳāmāt*) na putu duhovnog usavršavanja derviša i stanjima (*aṭvār*) koje prolazi njegova duša na povratku svom božanskom izvoru. Danas je poslanica sačuvana u dva rukopisa, po jedan u Uppsali i Izmiru, a autor je donosi u prijevodu, sa neophodnim terminološkim komentarima.

Ključne riječi: Lamekani, melami-bajrami, poslanica, *seyr ü sülūk*, sufizam.

Husein Lamekani/Ḥüseyin Lāmekānī bio je šejh heterodoksnog (*melāmī*) ogranka bajramijskog derviškog reda, sufijjski pisac i pjesnik i jedna od najprominentnijih ličnosti duhovnog života osmanskog Istanbula s kraja šesnaestog i početkom sedamnaestog vijeka. Generalno mu se pripisuje zasluga za ublažavanje animoziteta osmanskih vlasti i vjerskih autoriteta prema pripadnicima reda nakon pogubljenja njihovih protagonista İsmā‘īla Ma‘šūḳīja (umro 935/1528-9), Ḥüsameddīn-i Anḳaravīja (umro 964/1556-7) i Ḥamza Bālīja (umro 969/1561-2). Veći dio života Lamekani je proveo u melamijskoj tekiji u blizini Šah Sultan džamije u Davut-pašinoj mahali u Istanbulu, gdje je i umro 21. decembra 1625.¹ Pisao je uglavnom na temu transcendentnog jedinstva bitka (*waḥdat al-wuḡūd*) pod različitim književnim pseudonimima, uključujući: Lāmekānī (Bezmjesni), Lāzemānī (Bezvremenski), Ḥüsameddīn, Ḥüsāmī i Ḥüseynī. Za sobom je ostavio divan od devedeset pet pjesama na turskom i perzijskom jeziku, koji je objavljen 1999. godine,² mesneviyu od 537 distiha nazvanu *Esrār-nāme*, pisanu kao naziru istoimenoj poemi Farīd al-Dīna ‘Aṭṭār-a (umro 618/1221), kao i sedam „pisama mudrosti” (*mekātīb-i*

1 Vidi: Slobodan Ilić, „Lāmekānī Ḥüseyin Efendi”, *İslām Ansiklopedisi*, XXVII, İstanbul: Türk Diyanet Vakfı, 2003, str. 94-95; id. „Lāmekānī, Ḥüseyin”, *Encyclopedia of Islam 3rd Edition*, Leiden: Brill, 2021, str. 64-65.

2 Id. *Ḥüseyin Lāmekānī. Ein osmanischer Dichter und Mystiker und sein literarisches Werk*, Wiesbaden: Harrassowitz, 1999.

'*ārifāne*) posvećenih raznim mističnim pitanjima. Posebno je popularno bilo njegovo pismo upućeno halvetijskom šejhu Münīrīju Belğrādīju (umro nakon 1026/1617) u kojem brani praksu upotrebe ritualnog plesa i stojećeg zikra (*semā' ve devrān*) u sklopu vjerskih obreda. Uz poetska i epistolarna djela Lamekani je ostavio i pet poslanica na razne mistične teme.

Jedna od njih, *Risāle-i aṭvār-ı seb'a*, bavi se mističkim stadijima na sufijskom putu samousavršavanja i pročišćenja duše na putu ka sjedinjenju sa svojim božanskim izvorom. Autor opisuje transformaciju animalne duše (*nefs*) kroz sedam faza: *nefs-i emmāre* (duša koja na zlo nagoni) pokretana porivom i žudnjom, *nefs-i levvāme* (duša koja sebe kori) svjesna grijeha i koreći sebe zbog njega, *nefs-i mülhime* (nadahnjujuća duša) koja upućuje na strpljenje i dobročinstvo, prelazeći tri faze zadovoljstva: *nefs-i mütme'inne* (smirena duša), *nefs-i rāžīye* (zadovoljna duša) i *nefs-i marziyye* (duša kojom je Allah zadovoljan), da bi put okončala u konačnom stadiju *nefs-i kāmīle* (savršena duša), ujedinjena sa svojim izvorom, porijeklom i domom, mjestu Božijeg jedinstva. U poslanici je svaki stupanj opisan odgovarajućim duhovnim stanjem aspiranta, snovima, bojom, preporučenim molitvama i duhovnim vježbama.

Poslanica je danas sačuvana samo u dva rukopisa, po jedan u Uppsali i Izmiru.

1. Uppsala University Library, Uppsala O Nova 656, f. 146b-148a. *Risāle-i aṭvār-ı seb'a kuṭbu 'l-ārifīn ṭarīkat-i Bayrāmiyye'den Hüseyin-i Lāmekān, ḳuddise sirru-hu.*

2. İzmir Milli Kütüphanesi, Türkçe Yazmaları 1123/3, f. 13b-16b. *Risāle-i kuṭbu 'l-ārifīn Hüseyin-i Lāmekān, ḳuddise sirru-hu 'l-'azīz.*

Tradicija praktične sufijske psihologije i podjela procesa obrazovanja animalne duše na sukcesivne faze može se pratiti unazad do klasičnih sufij-skih priručnika i autora, kao što su Abū Hāmid al-Ġazzālī (umro 505/1111), Rāġib al-Iṣfahānī (umro 502/1108), Naġm al-Dīn Kubrā (umro 618/1221), Šihāb al-Dīn al-Suhrawardī (umro 632/1234) ili Ibn 'Aṭā' Allāh al-Iskandarī (umro 709/1310) koji su, međutim, razlikovali samo tri stanja duše: *ammāra*, *lawwāma* i *mutma'inna*. Ista tradicija je njegovana prije svega u okrilju der-viških redova inspirisanih Ibn Arabijem i školom *waḥdat al-wuġūda*, prije svega halvetijski i doktrinarno srodni melamijsko-bajramijski red kojem je sam Husein Lamekani pripadao, uvodeći četiri dodatna stadija: *mulhima*, *rāđīya*, *marđīyya*, *kāmīla*.

Do Lamekanijevog vremena tema sedam duhovnih stanja bila je obrađena od nekoliko, uglavnom halvetijskih, autora čija su djela, pretpostavljam, Lamekaniju bila poznata i bez sumnje su utjecala na njegovo: Yaḥyā Širvānī (u. 862/1457), Muḥammed Erzincānī (u. 879/1474), Aḥmed Şemseddīn b. Muḥammed Yiġitbaşı (u. 910/1504), Cemāleddīn Işhāk

Ḳaramānī (u. 923/1517), Seyyid İbrāhīm Efendī (u. 935/1528), Yūsuf b. Ya'qūb (Sünbül Sinān) (u. 936/1529), Cemāleddīn Aḳsarāyī (u. 958/1550), İlyās b. 'Īsā Şaruḫānī (u. 967/1559), Şofyālī Bālī Efendī (u. 960/1533), Velī b. Muḫammed Aḳsarāyī (u. 1000/1591), Seyfullāh Ḳāsim b. Niẓāmeddīn (u. 1010/1601) i 'Azīz Maḫmūd Hüdāyī (u. 1038/1628). Među njima melami-bajrami šejh Husein Lamekani zaslužuje mjesto vrijedno pažnje.

Tekst poslanice:

Slava Allahu, Gospodaruru svjetova, molitva i pozdrav Gospodinu našem Muhammedu i njegovoj porodici, svima zajedno.

Poznato je da je put duhovne naobrazbe (*sülūk*)³ većine plemenitih šejhova zasnovan na prolasku kroz sedam faza (*aṭvār*). Kako je i čovjekova unutrašnja priroda (*bāṭin*) zasnovana na sedam stanja, šejhovi halvetijskog tarikata su se potrudili da imenuju korespondirajućih sedam stadija koje putnik na duhovnom putu (*sālik*) treba preći.

Prvo stanje (*ṭavr*) je stadij animalne duše (*maḳām-ı nefis*)⁴, koju zovu „dušom što naređuje” (*nefs-i emmāre*), u skladu sa riječima uzvišenog Allaha: „ta duša na zlo nagoni”.⁵ Duša je u ovom stadiju sklona nepokornosti (*ma'āṣī*) i otvorenosti ka grijehu (*fisḳ*), a nesklona poslušnosti i pokoravanju Božijoj odredbi. Da bi se odagnala sklonost grijehu i pobuni, a stekla pobožnost i poslušnost, neophodno je biti zaokupljen usmenim potvrđivanjem Božijeg jedinstva (*kelime-i tevḫīd*). Posjednici ovog stanja u snu najčešće vide loše

3 "Duhovnim putem" (*seyr ü sülūk*) se u sufijskoj terminologiji naziva postepeni duhovni razvoj aspiranta koji teži suzbijanju animalne duše i njenom eventualnom poništenju u sjedinjenju s Bogom. Dosljedno se derviš koji se podvrgava pomenutom duhovnom obrazovanju naziva "putnikom" (*sālik*).

4 Opisujući pojedine faze na mističnom putu, Lamekani izraze kao *maḳām*, *ḫāl*, *ṭavr*, *dā'ire* itd. koristi ad libitum, pa se neupućenom može učiniti da se radi o sinonimima. *Maḳām* je stadij, boravište, stanica na duhovnom putu, dodijeljena Božijom milošću kao nagrada za istrajnost na putu i iskrenost u vjeri. *ḫāl* je duhovno stanje koje je vezano za pojedini *maḳām*, ali nije identično s njim, za razliku od *maḳāma* koji se „stiće” i čije kvalitete putnik zadržava ne napuštajući stanicu do eventualnog prispjeca cilju; *ḫāl* je isključivo vezan za Božiju milost i kao takav je eluzivan. S druge strane, *ṭavr* je stanje, osobina, odnos ili karakter ljudske duše, koju aspirant treba ukrotiti, vaspitati i eventualno poništiti i time vječnom učiniti. Zapadno obrazovani čitalac je sklon duhovni put islamskog mistika zamisliti kao linearni slijed stanica na putu ili ljestvica na spiritualnim merdevinama. Za obrazovanog muslimana u 17. vijeku bi ono što mi danas zovemo „usponom i padom” bilo „primicanje i odmicanje”, a za sufiiju nadahnutog idejom transcendentnog jedinstva bitka (*waḫdat al-wuḡūd*) prelazak iz *maḳāma* u *maḳām* bi bilo kretanje između zona koncentričnih krugova (*dā'ire*) u čijem se zajedničkom centru nalazi Allah kao apsolutni bitak (*al-wuḡūd al-muṭlaq*).

5 Kur'an, 12:53.

osobine (*aḥlāk-i zemīme*) sopstvene duše. Najčešće sanjaju životinje. Meso nekih od njih se jede, od drugih ne. Životinje čije se meso jede tumače se onim što je duši dozvoljeno (*mübāḥāt*). Da bi se o tome saznalo više i detaljnije potrebno je služiti na kapiji duhovnog vođe (*mürşid*). Ali ako životinje, čija se pojava u snu tumači, kidišu na onoga koji ih sanja, to je pokazatelj da je „duša što naređuje” nadvladala aspiranta (*tālib*) na Božijem putu. Ali ako sanjalac u snu savlada životinje, to je znak da je uspio i dušu savladati. Međutim, nije dovoljno u snu viđene loše osobine duše samo nadvladati, već ih je potrebno uništiti ili zamijeniti pozitivnim osobinama (*şifāt-i ḥamīde*), a na koji način se to može učiniti poznato je upućenima. Aspirant u ovom stadiju, između ostalog, sanja drveće i šume. Oni simbolizuju prepreke koje stoje na putu duši koja želi udovoljiti Allahovoj volji i koje iz srca valja ukloniti. Putnik treba te šume spaliti vatrom Božijeg jedinstva, potpuno ih sagorjeti i u pepeo pretvoriti, što simbolizuje poništenje (*fenā*) svega što bi se u srcu protivilo Božijoj volji. [Upp. f. 147a] Neki šejhovi ovo tumače tako da to drveće koje ne daje ploda i koje treba uništiti predstavlja sve što nije Allah (*mā sivā*).⁶ Ovaj proces poništenja stoji između prvog i drugog stanja. Do tog poništenja može se doći jedino uz pomoć očitovanja Božijeg jedinstva i jedino velikom upornošću. Boja ovog stanja je plava.⁷ Razlog za viđenje ove boje je to što se, iako je boja Božijeg jedinstva bijela, u srcu pojavi zamagljena i uprljana prašinom senzualnosti (*kudūrāt-i nefṣānī*), zbog čega dobija plavu boju. Sličan primjer iz spoljnog svijeta je kada na bocu obojenu u plavo, crveno ili zeleno padne sunčeva svjetlost, njegov odsjaj bude u istoj boji. To su pojave koje pripadaju prvom stanju [Izm. f. 14a] i koje su porod srca⁸ dobrih ljudi, putnika na Božijem putu. Ako srce ostane bez poroda, znači da nisu išli pravim putem i onda su ove riječi suvišne. I trebaju pitati one koji znaju. Tako su neki šejhovi izvoljeli reći u stihu: „Oni koje je majka jednom rodila put Svevišnjem ne znaju. Mi smo se još jednom rodili kad smo Gospodara pronašli.”⁹ Ovaj stih aludira na one čije je srce imalo poroda. Drugi stadij se tek onda imenom

6 Suštinski, *mā sivā* ne postoji, sem kao privid ili, tačnije, sjenka Božije egzistencije; međutim, to je jedino što ljudi vezani za svijet osjetila, zaslijepljeni pojavnošću mogu da vide i pogrešno smatraju stvarnošću.

7 Nije teško razumjeti zašto plava boja, kao najzastupljenija u svijetu ljudskog iskustva, jer kao takve ljudsko oko vidi nebo i vodu, simbolizuje najniži stepen animalne duše zarobljene u svijet osjetila (*‘ālem-i mülk*).

8 „Čedo srca” (*veled-i kalb*, *veled-i ma’nevī*, *tuflu ‘r-rūh*) je plod, obično u snu viđenog, duhovnog vjenčanja aspiranta. Njegovo rođenje potvrđuje da njegov trud nije bio uzaludan, da je Božijom milošću nagrađen i ono najavljuje uspješan nastavak puta na kojem će se ”djeca srca” namnožiti i postati vojskom koja će srušiti tvrđavu ”duše koja na zlo tjera.”

9 Stih se u osmanskoj sufijskoj literaturi obično pripisuje Lamekanijevom savremeniku šejhu ‘Azīzu Maḥmūdu Hüdāyiju (umro 1038/1628).

obznani (*telkīn*)¹⁰ nakon što se čedo srca pojavi iz prvog stadija, njegovo ime i svjetlo se objavi, sunce postane trunčicom, a more kapljicom.

Drugo stanje duše je stadij srca (*maḳām-i ḳalb*), put mu je „put ka Allahu” (*seyr lillāh*), a svjetlost mu je crvena. Dušu putnika u tom stadiju zovu „dušom koja prekorijeva” (*nefs-i levvāme*), u skladu sa riječima uzvišenog Allaha: „I kunem se dušom koja sebe kori.”¹¹ Neki posjednici ovog stanja dožive vizualno otkrovenje (*keṣf-i ṣuverī*)¹² i steknu znanje stanja nakon smrti (*aḥvāl-i ḳubūr*), a na duhovnom učitelju je da ih sasluša i da ono što čuje zabilježi, pošto ono nije krajnji cilj na putu; naprotiv, otkrovenja i nadnaravne zamišljene vizije mogu putnika zbuniti i spriječiti ga da dosegne više stadije. Posjednik ovog stadija svoje srce vidi u obliku ukrašenih kandila u džamijama. Ali u ovom stadiju svoje srce vidi u duši sićušno. Da bi se iz drugog trećem stadiju prispjelo, svjetlo trećeg imena treba iz vida nestati, da bi se iznova ojačano pojavilo. Kao što se svjetlost imena iznova javlja, kao što se časno ime [Izm. f. 14b] iznova javlja, kao što se prelazi iz jednog stadija u drugi, a sa njim mijenja i ono što mu priliči (*mūnāsib*), kao što se Mjesečev mladak pojavljuje. I pojave (*terākīb*) iz svijeta formi (*‘ālem-i misāl*)¹³ koje aspirant vidi dok drugo ime traje, on može ponekad vidjeti i u prvom stanju (*tavr-i evvel*), ali najčešće u drugom (*tavr-i sānī*), ali može da se desi da ih vidi i u trećem (*tavr-i sālis*), pa i u narednim stanjima. Ali ako se oni vide u narednim stadijima, on je tek duhovnom atrakcijom (*cezb*) privučen tim stanjima i to nije znak da je u stanju duhovne pripravnosti (*isti ‘dād*) za njih.

Treće stanje je [Upp. f. 147b] stadij uspenja (*‘urūc*) i puta Allahu (*seyr ‘alallāh*), a duša posjednika ovog stadija je „nadahnjujuća duša” (*nefs-i mūlhime*)¹⁴, u skladu sa riječima Uzvišenog „pa je dušu nadahnuo znanjem o zlu i dobru.”¹⁵ Njegovo je svjetlo zeleno, a ovaj stadij još zovu stadijem čežnje (*ṣevḳ*), jer su čežnja i senzualno iskustvo (*zevḳ*)¹⁶ koje njegovi posjed-

10 Prelazak u viši stadij se povjeri aspirantu „telkinom”, tj. otkrivanjem njegovog imena.

11 Kur’an, 75:2.

12 Otkrovenje (*keṣf*) je neposredno iskustvo spiritualnog svijeta, vid djelimične spoznaje omogućen „otkrivanjem zastora” između osjetilnog (*‘ālem-i mūlk*, *‘ālem-i ṣehāde*, mundus visibilis) i svijeta imaginacije (*‘ālem-i misāl*, *‘ālem-i ḥayāl*, mundus imaginalis). Ibn al-‘Arabī vizualno (*ṣuverī*, *naṣarī*) otkrovenje naziva još mentalnim (*‘aklī*).

13 „Svijet formi” (*‘ālem-i misāl*, *‘ālem-i emsāl*), „svijet imaginacije” (*‘ālem-i ḥayāl*), „međusvijet” (*berzah*), mundus imaginalis, je svijet koji nastanjuju u sebi počivajuće forme (*a ‘yān-i sābiḥa*), arhetipi pojava iz osjetilnog, materijalnog svijeta (*‘ālem-i mūlk*) koji neupućeni zovu stvarnošću.

14 Čest je i naziv *nefs-i mūlhime* (nadahnuta duša). Nadahnuće (*ilhām*) je neposredniji vid spoznaje u odnosu na otkrovenje (*keṣf*).

15 Kur’an, 91:8.

16 Kušanjem (*zevḳ*) se naziva neposredno duhovno iskustvo kao prvi stepen spoznaje Božijeg samoočitovanja (*tecellī*).

nici osjećaju tako veliki da su sve slasti ovog svijeta za njihove oči nevidljive, pa van sebe (*bī-ḥūṣ*) tumaraju. Posjednik ovog stadija vidi pojave i čuje glasove i zvuke iz svijeta formi (*'ālem-i misāl*), čuje zvuk udaraljki i muzičkih instrumenata i glasan govor, vidi duhove (*ervāḥ*) vladara, šejhova i Božijih poslanika, neka im je molitva i pozdrav, i tome slično. Posjednik ovog stadija svoje srce vidi u obliku Mesdžidul-aksa (*beytü 'l-muḳaddes*) i dospijeva do božanskog nadahnuća (*ilhām-i ilāhī*), a detalji (*terkīb*) i način pojave nadahnuća su poznati u to upućenima. U ovom stadiju njegov posjednik sanja svoja duhovna stanja (*aḥvāl-i rūḥāniyye*) u obliku mevlevijskog derviša koji izvodi mistični ples (*semā'*) svirajući def i naj, [Izm. f. 15a] jer su se mevlevijski derviši odrekli ovog svijeta.¹⁷ U ovom stadiju njegov posjednik ponekad sanja krčmu (*meyḥāne*) u kojoj su se skupili mnogi šejhovi i ljudi koji se grijeha klone (*mücānib*) i koji mu nude čaše iz kojih on pije. Krčma simbolizuje izvor ljubavi, a vino je vino ljubavi. I to je znak da su se stvorili uslovi za pojavu svojstava imena za kojim aspirant stremlji. Spomenuta prikazanja (*terākīb*), u kojoj god duhovnoj sferi (*dā'ire*) da se pojave, posjedniku trećeg stanja koji ih usni treba obznaniti (*telkīn*) korespondirajuće ime iz svijeta formi (*'ālem-i misāl*) ili mu dati Kur'an Časni, da bi onaj koji je iskusio treće prešao u četvrto stanje. Potrebno je da se pojavi njegovo svjetlo (*nūr*) i da se potvrdi (*te'kīd*) ime dotičnog stanja.

Četvrto stanje je stadij tajne (*sırr*), a njegov put je put uz Allaha (*seyr ma'allāh*), pošto putnik u tom stadiju postaje očitovanje (*maḫḫar*) Božijih riječi „On je uz vas gdje god bili”¹⁸, a dušu onoga koji stupi na ovaj stadij zovu „smirenom dušom” (*nefs-i mütme'inne*), jer se na njega odnose Božije riječi „A ti, o dušo smirena, vrati se Gospodaru svome zadovoljna, a i On tobom zadovoljan”¹⁹, a njena je boja bijela. U ovom stadiju stiče se poznanstvo (*āşinālık*) sa Božijim Poslanikom. To je stadij u kojem je Manşūr al-Ḥallāğ bio obješen.²⁰ Zbog toga duhovni putnik (*sālik*) sebe vidi obješenog (*berdār*) u svijetu formi (*'ālem-i misāl*). Posjednik ovog stanja se ne smije odvajati od svog duhovnog vođe (*mürşid*) i mora mu se potpuno prepustiti da ne bi ponovo pao u međusvijet i sferu propasti (*dā'ire-yi mehlike*). U ovom stadiju, kao jednu od vizija putnik odraz svoga srca gleda u Kabi. Također,

17 Izmirski rukopis (f. 15a) na ovom mjestu spominje i beктаšije (*ve daḫi bu ṭavırda rā'ī Bektāşī dervişleri şeklinde görir*). Na osnovu vrste papira i duktusa (rik'a) jasno je da je rukopis mnogo mlađi po nastanku i mislim da je rečenica naknadna interpolacija prepisivača.

18 Kur'an, 57:4.

19 Kur'an, 89:27-28.

20 Iranski mistik Manşūr al-Ḥallāğ, optužen za jeres i pogubljen u Bagdadu 309/922. Po nekim izvorima bio je obezglavljen, po nekim obješen. Lamekani se priklonio ovim drugim.

rušenje nebesa, [İzm. f. 15b] propast svijeta, zemljotresi, sve su to pokazatelji opšteg uništenja. Pomenuta ukazanja se ponekad jave i u trećem stanju. Da bi se putnika uputilo na prelazak iz ovog u četvrto stanje, potrebno mu je obznaničiti (*telkīn*) peto ime u svijetu formi ('*ālem-i misāl*). Potrebno je uz to da se pojavi svjetlo (*nūr*) i potvrda (*te 'kīd*) petog imena (*ism-i ḥāmis*).

Peto stanje je stadij tajne u tajni (*sirr-i sir*)²¹, a put mu je „put u Allaha” (*seyr fillāh*).²² Dušu posjednika ovog stanja zovu „zadovoljnom dušom” (*nefs-i rāzīye*), jer se radi o stadiju zadovoljstva (*maḳām-i riżā*). Tu se dopijeva zadovoljstvu, a boja u ovom stadiju zastupljenog časnog imena je žuta [Upp. f. 148a] i kao takva se vidi. Posjednik ovog stanja stupa na put u duhovni svijet ('*ālem-i melekūt*), gdje vidi raj sa rajskim hurijama i slugama (*ḡilmān*), uz sve rajske blagodati. Putnik stiče viziju o međusvijetu između tjelesnog i duhovnog ('*ālem-i misāl*), gdje vidi izvor života i pije iz njega. U ovom stadiju putnik se mijenja, loša svojstva (*zemīme*) mijenja pohvalnim (*ḥamīde*) i uz Allahovu pomoć u tome uspijeva. Putnik ponekad u snu vidi mrtvaca koji, nakon što ga on pogleda ili mu kaže da ustane, oživi. To je znak da je putnik dospio do srca i da je stekao pogled i dah koji je u stanju oživjeti mnoga srca koja su u stanju mrtvaca. To se naziva spiritualnim čudom (*kerāmet-i ma 'nevī*), jer čudesa, pored perceptivnih (*ṣuverī*), mogu biti i spiritualna. To je jedna od pojava koje ukazuju na prelazak iz ovog kruga u šesti krug (*dā 'ire*). Obznana šestog imena [İzm. f. 16a] i dopijevanje „poslaničkoj zbilji” (*ḥaḳīkat-i muḥammediyye*)²³ prethode šestom stanju koje je stadij nestanka (*ḥafā 'i*), a put mu je „put od Allaha” (*seyr 'anillāh*). Dušu posjednika ovog stadija zovu „dušom kojom je Bog zadovoljan” (*marḳiyye*), a boja mu je crna. U ovom stadiju putnik dopijeva osvjedočenju (*müṣāhede*) višeg duhovnog svijeta ('*ālem-i ceberūt*), spoznaje ga, biva darivan zadatkom pouke (*irṣād*) kojim biva obavezan (*me 'mūr*). Dopijeva nestanku u Allahu (*fenā fillāh*) i nalazi vječnost u Allahu (*beḳā billāh*).

Šesto stanje je stadij potpunog nestanka (*ḥafā 'i muṭlak*) i „put s Allahom” (*seyr billāh*) i stadij „čiste duše” (*nefs-i ṣāfiye*). Neki su šejhovi dušu posjednika ovog stadija nazvali „savršenom dušom” (*nefs-i kāmile*). Oba izraza su korektna. Posjednik ovog stadija dopijeva osvjedočenju Božijeg svijeta ('*ālem-i lāhūt*).

21 Tajna tajne koja pripada samo Bogu i sadrži ono što zna samo Bog o čovjeku.

22 Put u Boga koji vodi od Njegovih imena (*esmā 'i*), preko Njegovih atributa (*ṣifāt*) do Njegove jednosti (*vāḥidiyyet*).

23 Poslanička zbilja (*ḥaḳīkat-i muḥammediyye*) je prvi i posljednji stepen (*merṭebe*) emanacije Boga kao apsolutnog bitka, koji sobom obuhvata sve ostale i odgovara stanju „savršenog čovjeka” (*insān-i kāmil*).

Svjetlo sedmog stanja je bezbojno (*bī-keyf*). U ovom se stadiju otkriva tajna Božijih riječi „Ko će imati vlast toga dana? Allah, Jedini i Svemoćni.”²⁴ Osim pitanju Allahovom, slavljenom i uzvišenom, koji je svojim svojstvom svemoći sebe obznanio (*tecellī*), neće ostati potrebe za odgovorom, kao što je uzvišeni Džunejd²⁵ izvolio reći „nema postojanja sem Allahovog”, i ovaj stadij na to ukazuje. Onog časa kada sem Svevišnjeg niko ne bude u posjedu bivstvovanja, uzvišeni Allah će biti jedini čije pitanje traži odgovor. U ovom stadiju putnik će dospjeti do stanja potpune lišenosti (*fakr-ı tām̄m*),²⁶ realizacije riječi „siromah koji moli Allahovu milost” i očitovanja riječi „ko spozna Allaha, jezik mu zanijemi”, a Allah, slava Mu, neka u svojoj besprijeornoj milosti ovog siromaha, i sve koji su na Božijem tragu, zaljubljenike u Njegovu jedinstvo, zadrži uz sebe [İzm. f. 16b] i uvrsti u društvo savršenih ljudi. Kraj.

Izvori

Ḥüseyn-i Lāmekān, *Risāle-i aṭvār-ı seb‘a k̄utbu’l-‘ārifīn tarīkat-i Bayrāmīyye’den Ḥüseyn-i Lāmekān, kuddise sırru-hu*, Uppsala University Library, Uppsala O Nova 656, f. 146b-148a.

Ḥüseyn-i Lāmekān, *Risāle-i k̄utbu’l-‘ārifīn Ḥüseyn-i Lāmekān, kuddise sırru-hu’l-‘azīz*, İzmir Milli Kütüphanesi, Türkçe Yazmaları 1123/3, f. 13b-16b.

Literatura

Ilić, Slobodan, „Lāmekānī Ḥüseyn Efendi”, *İslām Ansiklopedisi*, XXVII, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul, 2003.

Ilić, Slobodan, „Lāmekānī, Ḥüseyn”, *Encyclopedia of Islam*, Brill, Leiden, 2021.

Ilić, Slobodan, *Ḥüseyn Lāmekānī. Ein osmanischer Dichter und Mystiker und sein literarisches Werk*, Harrassowitz, Wiesbaden, 1999.

24 Kur’an, 40:16.

25 Perzijski mistik Ğunayd al-Baġdādī (umro 297/909).

26 Potpuna lišenost svakog svojstva koje ne pripada Bogu.

The Epistle on the Seven Spiritual States (*Risāle-i Aṭvār-ı Seb‘a*) by Hussein Lamekani

Summary

Hussein Lamekani (died in 1625), an Ottoman poet and mystic, left behind several mystical epistles, one of which deals with the stages (*maḳāmāt*) on the path of spiritual perfection of a dervish and the states (*aṭvār*) that his soul passes through on its return to its divine source. Today, the epistle is preserved in two manuscripts, one in Uppsala and one in Izmir, and the author presents it in translation with the necessary comments on terminology.

Keywords: Lamekani, Melami-Bayrami, epistle, *seyr ü sülūk*, Sufism.

رسالة اطوار سبعة قطب العارفين طريق بيرامة دن حسين لا مكان قدس بتره
الحمد لله رب العالمين والصلوة والسلام على سيدنا محمد وعلى اله اجمعين وبعد
معلوم اولكم اكثر من مشايخ كرامك سلوكي اطوار سبعة طريق اوزره در زير انسانك
باطني يدي طور اوزرينه اولمغلطريقت حلوتيه مشايخي اول يدي طوره واصل اولمغلي
اسماء سبعة اشتغال ايله بولشدر در طور اول مقام نقدر بو طورده سالكك نفس نفس
اقاره دير قال الله تعالى ان النفس لا تارة باسوة، بو مقامك نفس فسق و معاصيه
مائلدر و عبادات طاعان دن قاصره در كطه، توحيديه اشتغال ايله فسق و معاصيدن
اعراض و عبادات و طاعان اقبال حاصل اولور بو مقامك صاحبك اكثر كوردكي
منامنده نفسك اخلاق ذميه صفات دير بو نلرك كوردكي منامنده اكثر من حيوانات
اول حيواناتك بعضنك الحى ينور و بعضينك بمنزاتي ينلر نفسك مباحاتى طرفينه
اولن اقبصلى شرحلر دير بو نلرسي تفصيله بلك مرشد قبوسنده خدمت ايتمه
محتاجدر اما اول نفس اماره شرحلر اولن حيوانات ذابنك اوزرينه حمل ايدر
كوردكي نفس اماره نك قوتنده و طالبك اوزرينه غلوسنه دلالت ايدر و اگر احمق
كوردكي شرحلر غالب كوردلورسه نفسك مغلوبينه دلالت ايدر اما بو قدر مغلوبه
اولمغلي فائده ايتمه مادامكه اول نفس شرحلر بي افنا ايدو، يا حنود صفات حميده
شرحلرينه تبديل ايتيجه و نه قباله تبديل اولنور اهلنه معلومدر و دخي طالبك
بو مقامده منامنده كوردكي تركيب دن بريسي بيان انجلمريني و اور مانلر
كوردلر بو نلر نفسك رضاء الله مخالف اقتصاري نغمسك قلبده شرحلر
امدي سالكم لوزندر كه اول اور مانلر ايتشي توحيد ايله بالكليه احراق بالنار
ايدو، كول ايتسي قلبده مخالف رضاء الله اولن اقبصلى شرحلر نك قوتنده تارنده

بعض مشايخ بونا ملوا، فناسبك كما ليله ترکیبی بتجار غیر مخم یوزندن بود دریر
 و اجمار یوزندن دخی کر کرد در سبیلر بو فنا طور اول و طور تانی بینده اولور
 امدی فنا حاصل اولمز اولکمه، توحید ایله حاصل اولور و زیاده مداومت ایله مقصود
 واصل اولنور و دخی بو طورک نورسی آزر قدر بولونده کورنمنه سبب بودر که
 توحیدک نورسی بیاصدر فچنکه قلبه طلوع ایت طور اولده ایسه قلب کدورت
 نفسایدن پاک اولما سندر اول سبب دن نور معبود آزر ق کورنور خارجه بونک
 منالی بودر که فچن بر شیت مائی قریل و شیل الوانله ملون اولسه شمشک نورسی اکا
 طلوع ایلدکم اول نورک عکسی اول الوانده کورنور و دخی بو طور اولده ظهورین
 لوبدر در زیر اسوک ایدن ابرار مقربین اوله؛ واصل اولن بولدا قلبدر امدی
 ولد قلب ظهور ایتمه اندک سلوک متعذر در و بوسوز جو قدر اهله مراجعت لوبدر
 ننگ بعضی مشایخ سوز مشرب آن دن بر کز طوغانلر حق بلمز قنده دره آن دن بر
 دخی طوغدق بولداق اول مولای بز با بو بیت ولد قلب ظهور ایدنه اشارتدر
 مادانکم ولد قلب ظهور ایتمه اکا طور تانی تلقین اولغز نا اسم تائینک تلقینی ولد
 قلب ظهور ایتکل اولور و دخی عالم حلا باطنده اسم تلقین اولغز اولور و اسمک
 نوری ظهور ایتکل اولور وقتاکه طور اولدن شمدن ذره و مجردن قطره بیان
 اولدی طور تانی مقام قلبدر و سیر الله در و نورسی احمد در بو مقامده سالک
 نفس نفس لوامه دریر قال الله تعالی لواقسم بالنفس اللوامة بو مقام صاحبنک
 بعضنه کشف صورسی و احوال قبوره اطلووخ حاصل اولور لکن مرشد لوزم اولون
 سالکی آندن شمرز ایدیه؛ کچر مک کرک زرا مطلب اول دکلدر بلکه سالک اول کشف
 کرامت صور ایلله الدانی مقامات رفیعه و صوله مانعدر بو مقامک صاحبی
 قلبنی قادرل مزین جوامع کلکن مشاهده ایدر اما بو مقامده نفسده قلبنی طراجق
 اولر یوزن مشاهده ایدر بو طور تائیدن طور نالنه واصل اولغز او جو نجی لیمک نوری
 ظهور ایتک کرک و دخی همی و لیمک ظهوری تا کیدانی ظهور ایتک کر کردر منلا اسم
 نوری تائینا طلوع ایتک کبی و اسم شریف تائینا ظهور ایتک کبی و بر مقامه بر مقام
 انتقال ایتک کبی و بعضی مناصبه تبدیل اولغز کبی و فخرک هلوی کورنمنه سبب کبی
 و دخی اسم تائنه مداومت اولنور کن طابلیک عالم منالده کور دیکي ترا کب کاه طور اولن
 کوریلور لکن اکثریا طور تائیدن دخی کوریلور و کاه اولور که طور تائیدن کوریلور کاه
 اولور که بونلورن ایلرو اطور درن کوریلور لکن ایلر و اولن مقامانده کورنمنه سبب
 طالبی اول مقامانده جذب ایچوندر و هم استعدادینی بیاندن حالی دکلدر طور تائیک

مقام عز و قدر و سیر علی الله در و بیه تمام صاحبك نفسی نفس مله در کما قال تعالی
 نالهها بخودها و نفوسها و نوری احقر در و دخی بو مقام مقام شوق دیر لر زرا
 بو مقام صاحبك ذوقی و شوقی بر مرتبه ده در که دنیاك جمع لذتی کوزنه در چه
 کلمه و اکثری ذوق و شوقدن بیهوش کنرار و بو مقام صاحبك عالم مثالده اون
 ترکیبدرن صیت و صدا و بانك بابلر و دفع و انواع سازر و بلند آواز لر و پناهاهلر
 وار و احوال شایخ وار و احوال انبیا علیه الصلوة والسلام و بونلر امثالی نسه لر در و بو
 مقام صاحبی قلبی بنی المقدس شکلنده مشاهده ایدر و دخی بو مقام صاحبی
 الهام الهی به و اصل اولور و الهام و صولک ترکیبی اهله معلومدر نو چه ظهور ایدر
 بو مقامده رائی احوال رهائینه سنی مولوی در پیشی هیئتنده کورر نامی و دفتر
 جالار ق سماع ایدر رک کورر در انارنارک دنیا لر در و دخی رائی بو طورده واقع
 سنده بخانه کورر نیچو شایخ و مجانب جمع اولنار کاکا قد حله صور لر اولدخی نوش ایدر
 میخانه دن مراد منبع عشق در شرابدن مراد عشق محبت شرابیدر و دخی مشغول اولرنی
 اسمك کیفیتنی ظهورینه سبب اشارتدر و ذکر اولنان ترکیب هر قنغی دایره ده اولوب
 کورینور ای طور نالندن بلنه بو طور دن طور رابع انتقالیچین رائی به عالم مثالده
 اسم تلقین اولنق کرک یا خود اکا مصحف شریف و بر ملک کرک و دخی نورنی ظهور
 ایتک و دخی اسم طور تا کیدانی ظهور ایتک کرک طور رابع مقام ستر در سیر معالده
 در دریا سالک بو مقامده و هو معکم اینا کنتم سترنه مظهر اولور و بو مقامک
 صاحبنه نفس مطمئنه دیر لر و دخی یا ایتنها النفسی مطمئنه ارجعی الی ربک
 راضیه مرضیه خطا بید مخاطب اولور و نورنی بیاضدر بو مقامده کمال لکرم
 اشراق حاصل اولور بو مقام منصورک بردار اولدیغی مقامدر انجینی سالک
 کند و بی عالم مثالده بردار کورشی اولور و بو مقام صاحبی مرشدندن ایلیم
 زیاده تشیم اولنق کرکدر تا که دایره مهملکه دو شمشیر و بو مقامده سالک قلبی
 کعبه یوزندن مشاهده ایدر و دایره نک ترکیبدرند کولر بقیلمق و قیامت
 قویبق و ذلذله لر اولنق بونلرک کلیمی فایه دلالتدر و بو ذکر اولنان ترکیب
 کاه اولور که طور نالندن کورینور و دخی بو طور دن طور خامه هموله اشارت
 ایچین سالک عالم مثالده اسم خامس تلقین اولنق کرک و دخی اسم خامس
 نورنی ظهور ایتک کرک و تا کیدانی ظهور ایتک کرک طور خامس مقام ستر در
 و سیر فی الله در بو مقام صاحبك نفسی نفسی را صید دیر لر دریا مقام راز
 رضایه و اصل اولور و بو مقامده اشتغال اولنان اسم شریفک نورنی صاریدنه

وہماری شاہدہ اولور و بومقام صاحبی عالم ملکوت سیرتہ واصل اولور جنانی
و جناندہ اولن حور و غلمان و نعمت لربنی شاہدہ ایدر و بومقام مدہ مرخا اولون
تراکبند ندر سالک عالم مثالہ آب حیات فی شاہدہ و ایچک و بومقام مدہ سالک
تبدیل ایلر و نیچہ لک اخلوق فی اخلوق ذمیرہ دن اخلوق حمیدہ بہ تبدیل ایلرک
باخوبہ الہی لیاقت تحصیل ایتدیکنی بیاندر و دائرہ تراکبند ندر سالک بعض
او قانده واقعتن میت کور و اکا نظر ایلدک و یا خود فالوق دیدکده اول
میت حیات بولور بونده اشارت بودرکہ اول سالک حیات قلبہ واصل اولور
نیچہ مکہ لک میت متا بسندہ اولن قلب لربنی احیا ایدہ جک بر نظر و بر نفس
تحصیل ایتدیکنی بیاندر و ہم کرامت معنوی دینور زیرا کراماتک صورتی اولدی
کبی معنوی روحی اولور بودائرہ دن النجی دائرہ د نظر اشارت اولن ترکیب لک
در النجی علمک نورمی ظهور ایتدی و حقیقت محمدی بہ واصل اولدی طور
سادس مقام حقی در و سیر عن اللہ در و بومقامک صاحبک نفسہ نفس
مرضیہ کھر لر و نوری شود در و بومقام مدہ سالک عالم جبروت شاہدہ سنہ
واصل اولور و اکاہ اولور عالم ارشاد اعطا اولور و ارشاد ایلہ مأمور اولور فنا فی اللہ
و بقا باللہ واصل اولور طور سادس مقام خفاء مطلق در و سیر باللہ در و مقام
نفس صافیہ در و بعض شایخ بومقام صاحبک نفس نفس کامدر در و بیشتر
ایکینک روحی مقرر در و بومقام صاحبی عالم لوهبت شاہدہ سنہ واصل اولور
و طور ایچک نوری بی کیف ظهور ایدر و بومقام مدہ لمن الملک الیوم للہ الواحد
القہار شری ظهور ایدر حق سبحانہ و تعالی صفت قہار تینیل تجلی ایدہ انک خیری
سائر مجیب قالمز نیکر حضرت جنیدک ما فی الوجود سوال اللہ بیورد قلری بوقام
اشارت در آمدی و قنایم ملک الوجود حق تعالی دن خبری کئی ایچوم اولدی
ایہ بس سائر مجیب ایچن حضرت اللہ اولور بومقام مدہ سالک
فقر نام واصل اولور املفس فی مان اللہ معنایم
متحقق اولور و روحی من عن اللہ کل لسانہ
مظہر اولور حق سبحانہ و تعالی کمال
کر مند ہو فقیر و صیو طالب
حق عنقلری توحید حقیقہ
ثابت ایدہ کاملین زمرہ
الحاق ایلدہ
دع

Uppsala University
Library, Uppsala
O Nova 656

